

EL NEM KÖTELEZETT HAGYOMÁNY- TEREMTÉS

A BANDUNGI KONFERENCIA ÖRÖKSÉGE

S Z A K Á L I M Á T É

Államközi szinten mélyreható hatalom- és befolyáseltolódás folyamatának lehetünk tanúi a Nyugattól a „többiek” felé, ahogyan különösen az ázsiai államok visszaszerzik történelmi léptékben központi világgazdasági szerepüket, illetve növekvő anyagi erejükkel arányos globális diplomáciai befolyásra törekszenek. E „többiek” felemelkedésének kezelésére vonatkozó nyugati politikusi és szakértői receptek szükségszerűen változnak a politikai és intellektuális elkötelezettségüktől függően: a realisták a megfékezés vagy az alkalmazkodás stratégiáját javasolják, a liberálisok és konstruktivisták pedig az integráció vagy a szocializáció stratégiáit.¹ E fontos különbségek ellenére e kommentárok nagy része azt feltételezi, hogy a jelenlegi nemzetközi rend kizárólag nyugati szerzőség eredménye, és hogy a nem nyugati hatalmaknak a rend alakítására irányuló jelenlegi magabiztossága előzmények és precedens nélküli. A 20. század közepén lezajlott „szuverenitás forradalma” (Daniel Philpott), amely a szuverén állam egyetemes elterjedését segítette elő; a globális emberi jogi rendszer ezzel szorosan összefüggő kodifikálódása;² aztán a Bretton Woods-i rendszer nem nyugati létrehozói;³ a kollektív biztonsági normák és gyakorlatok lokalizálása a délkelet-ázsiai államok által;⁴ nos, ezek jöhetnek mind egy olyan nemzetközi rendre utaló jelenségek, amelyeket a szereplők (nem nyugatiak és nyugatiak) sokkal változatosabb köre közötti vitában alakítottak ki, mint ahogyan azt a külpolitikai elemzéssel foglalkozó kortárs megfigyelők jellemzően feltételezik. Az 1955-ös Bandungi Konferencia például önmagában is a nemzetközi társadalom Ázsiára történő kiterjesztésének *sui generis* eseményeként határozható meg, ami a modern világrend ázsiai részvétellel történő tevőleges alakításának egyik hagyományeredője is. A fő kérdés mármost az, hogy milyen hosszú távú, rendszerszintű és hagyományteremtő hatásai azonosíthatók a Bandungi

1 Sorrendben: John MEARSHEIMER: The Gathering Storm. China's Challenge to US Power in Asia. *Chinese Journal of International Politics*, 2010/4.; Jonathan KIRSHNER: The Tragedy of Offensive Realism. Classical Realism and the Rise of China. *European Journal of International Relations*, 2012/1.; Gilford John IKENBERRY: *Liberal Leviathan. The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order*. Princeton University Press, Princeton, 2012. és Jeffrey W. LEGRO: What China Will Want. The Future Intentions of a Rising Power. *Perspectives on Politics*, 2007/3.

2 Christian REUS-SMIT: *Individual Rights and the Making of the International System*. Cambridge University Press, Cambridge, 2013.

3 Eric HELLEINER: *Forgotten Foundations of Bretton Woods. International Development and the Making of the Postwar Order*. Cornell University Press, Ithaca, 2014.

4 Amitav ACHARYA: How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism. *International Organization*, 2004/2.

Konferencián részt vevő ázsiai államok politikai preferenciáinak a nemzetközi rend és az el nem köteleződés mint új külpolitikai stratégia formálódására? A kérdés megválaszolása révén pontosabb képet kaphatunk az el nem köteleződés, mint hagyományos külpolitikai stratégia létrejöttéről és tágabb értelemben Ázsia országainak csatlakozásáról a modern nemzetközi rendszerhez. Bandung hasznos tesztesetként szolgál annak vizsgálatához is, hogy az ázsiai államok ma milyen korábbi gyakorlataikra támaszkodhatnak a nemzetközi rendszer szabályainak átírásához, különös figyelemmel a puha hatalmuk korabeli mobilizálásának – várt és nem szándékolt – hatásaira a modern világrendformálásra. A stratégiai el nem köteleződés ázsiai hagyományteremtésének feltárásához először a konferencia megfelelő történelmi kontextusát kell fölvezetni, majd Bandung rövid és hosszú távú örökségét vizsgálni, utóbbit három alternatív olvasatban, amelyek felváltva hangsúlyozzák az ázsiai résztvevők rendkihívó, renderősítő és rendépítő fellépésének következményeit.

BANDUNG TÖRTÉNELMI KONTEXTUSA

Ahhoz, hogy megfelelően elemezzük az ázsiai államok modern világrendformálását, először is el kell ismernünk a nemzetközi rendszer képlékenységének jelentőségét 1955-ben. Különösen el kell kerülnünk azt a tévhitet, hogy a szuverén államok modern nemzetközi rendje a tengelyhatalmak vereségével és az ENSZ 1945-ös megalakulásával jött létre. Éppen ellenkezőleg: az 1945 utáni világrendet a szuverén államok megszilárduló globális rendje és a birodalmak hanyatló, de még mindig jelentős világa közötti alapvető ellentmondás jellemezte.

Az ENSZ fő tervezői továbbra is elkötelezettek maradtak a rasszista hierarchiával átítatott világnézetek, valamint egy olyan világ mellett, amelyben az európai birodalmak ideális esetben továbbra is kulcsszerepet játszanak a nemzetközi rend biztosításában.⁵

A fentieket jobban meg kell magyarázni! A britek, a hollandok, a portugálok és a franciák is nyílt igényt formáltak ugyanis birodalmi státuszuk fenntartására, igaz, elismerték a birodalmi struktúrák átszervezésének és modernizálásának szükségességét: közvetlenül a háború utáni időszakban e téren feltűnő az európaiak nagyfokú kreativitása. A modernizáció célja nemcsak a bevételszerző képesség maximalizálása volt, hanem az is, hogy legalább minimálisan megfeleljenek a nagyobb önkormányzatiságra irányuló helyi törekvéseknek. Míg a portugálok ragaszkodtak az ún. plurikontinentalizmushoz, a franciák és a britek sokkal alkalmazkodóbbnak bizonyultak. A franciák esetében a birodalom régebbi modellje átadta helyét a Francia Uniónak, majd a Francia Közösségnek. A Brit Nemzetközösség, bár kevésbé ambiciózusan, kezdetben sokkal szorosabb társulási modellt képzelt el a korábbi domíniumai és gyarmatai között, mint ami végül megvalósult.

Még az '50-es években is az európai imperialisták – akiket sok esetben gyarmati kollaboránsok támogattak – olyan lehetőségek széles skáláját képzelték el, amelyek valamilyen formában megőriznék a birodalmi kormányzati rendszereket. Sem a birodalmi elitek, sem legradikálisabb ellenzőik nem voltak ugyanis rákényszerítve a háború előtti birodalmi hierarchia változatlan fenntartása vagy a birodalmi berendezkedés teljes feladása közötti bináris politikaválasztásra. Az antikolonialisták aligha a szuverén nemzetállamban látták a felszabadítással kapcsolatos reményeik biztosításának egyetlen lehetséges eszközét.⁶ Ehelyett a nacionalista felszabadítási elképzelések a politikai közösség földrajzilag tágasabb elképzeléseivel versengtek, amelyek a szolidaritás különféle pánázsiai modelljeiben rögzültek. Mai szemmel nézve könnyű lehet a szuverén nemzetállam ezen alternatíváit a reménytelen idealizmus példáiként elvetni. Ez az elutasítás

ázsiai államok
formálják a modern
világrendet

5 Vö. Mark MAZOWER: *No Enchanted Palace. The End of Empire and the Ideological Origins of the United Nations*. Princeton University Press, Princeton, 2009.

6 John AGNEW: *The Territorial Trap. The Geographical Assumptions of International Relations Theory*. *Review of International Political Economy*, 1994/1.

Alapító atyák –
 Gamal Abden-Nasszer
 egyiptomi elnök,
 Josip Broz Tito
 jugoszláv államfő és
 Dzsaváharlál Nehru indiai
 miniszterelnök a *Nesvrstani*
 (El nem kötelezett)
 zágrábi kiadványának
 címlapján, 1977

azonban figyelmen kívül hagyja azt a rendkívül fontos szerepet, amelyet a különböző pánmozgalmak játszottak az imperializmussal szembeni nem nyugati ellenállás kialakításában a két világháború közötti időszaktól kezdve, valamint azt, hogy továbbra is dinamikusan befolyásolták a háború utáni ázsiai vitákat a világrend jövőjéről. Az, hogy a harmadik világ legjelentősebb vezetői közül néhányan, mint Gamal Abden-Nasszer és Kwame Nkrumah valóban kísérleteztek pánarab és pánafrikanista föderációs modellekkel Bandung után, tovább bizonyítja a szolidaritásra épülő Nyugat- és birodalomellenes tervek (például időszakosan Japán, Kína, India és Törökország részéről) és projektek (például az Ázsia-játékok létrehozása vagy az „ázsiai értékek” mint politikai ideológia kidolgozása) sokszínűségét a bandungi pillanatot megelőzően és a Bandung utáni, korántsem elkerülhetetlen átmenetet a modern világrendbe.⁷

A birodalmi újjáalakulások európai projektjei, valamint a hagyományossabb antikolonialista nacionalizmusok, illetve a transznacionális és pánnemzeti szolidaritás elképzelései a volt gyarmatokon és a meglévőkön a bandungi események előestéjén tehát a rend(szer)szabály státuszért versengtek egymással a politikai gondolkodás és cselekvés tekintetében. 1955 áprilisában az ENSZ ráadásul még egy évtizedes intézmény sem volt, s nem vette fel tagjai közé a kommunista Kínát. A világpolitika a konferencia időszakában a nemzetközi rend legalapvetőbb kérdései – mint például, hogy mi a legitim állam, milyen szabályok szerint lehet azzá válni, milyen szuverén előjogokra tarthatnak igényt ezek az

⁷ Adom GETACHEW: *Worldmaking after empire. The rise and fall of self-determination*. Princeton University Press, Princeton, 2019.

államok – továbbra is heves politikai viták tárgyát képezték.⁸ Ennek a radikális politikai konszenzushálynak az elismerése döntő fontosságú ahhoz, hogy megfelelő értelmezési keretbe foglaljuk az el nem köteleződést mint alternatív külpolitikai stratégiát megteremtő és fenntartó modern (kül)politikai hagyományokat Ázsiában.

TÉRTEREMTŐ KÜLPOLITIKAI STRATÉGIA

A közvetlen kontextus, amely a bandungi konferenciát életre hívta, a Burma (ma Mianmar), India, Indonézia, Pakisztán és Srí Lanka (együttesen a Colom-bói Hatalmak) 1954 áprilisában és decemberében tartott találkozó volt. Az első találkozón a résztvevők az ázsiai és afrikai országok konferenciájának megrendezéséről döntöttek. A különböző (bel)politikai érdekek által megosztott főszerzők közös programja a regionális konfliktusok, valamint az Egyesült Államok és a Szovjetunió regionális dominanciáinak megfékezése volt. A meghívást kezdetben az ENSZ ázsiai és afrikai tagállamainak küldték meg, de azt később kiterjesztették a nem tagokra is. A résztvevők további kiválasztása egyértelműen politikai jellegű volt: Kínát Tajvan rovására hívták meg, míg Dél-Afrika *apartheid* rendszere miatt nem vehetett részt.

A konferenciára 1955. április 18–24. között került sor az indonéziai Bandung városában, amelyen 6 afrikai és 23 ázsiai ország állami vezetői és magas rangú tisztviselői vettek részt, mintegy 1,5 milliárd embert képviselve [a Föld népessége ekkoriban 2,7 milliárd fő volt, vagyis a résztvevők a világ lakosságának 55 százalékát tömörítették – A szerk.]. A részt vevő országok különböző történelmi pályát futottak be a gyarmatosítás előtt és alatt. Ideológiai és politikai irányultság szempontjából a részt vevő országok következképpen heterogén kormányformákat képviseltek az abszolút monarchiáktól az ún. népi demokratikus és nyíltan kommunista rezsimig. A vezető személyiségek közös törekvése mégis az volt, hogy a hidegháborús ellentét mindkét oldalával szemben alternatívaként definiálják és érvényesítsék saját szerepüket az új globális rendszerben. Az egyhetes konferencia záróközlönye az újonnan függetlenné vált államok feladataként és szerepeként jelölte meg az önrendelkezést, az emberi jogok tiszteletben tartását, a szolidaritást és a békén alapuló új világrend felépítését.⁹ A gazdaság és a kultúra volt az a két terület, ahol a részt vevő országok a jövőbeni együttműködéseiket prioritizálták. Az előbbi terület magában foglalta volna a technikai együttműködést, a nemzetközi finanszírozási rendszer reformját, az árstabilizációt, valamint a nemzeti és regionális bankok létrehozását. Míg a kultúra terén a részt vevő országoktól a prekoloniális kulturális kapcsolatok felújítását és új kialakítását, valamint a tudás és a technológia átadásának elősegítését várták.

Miközben a korabeli nyugati megfigyelők aggódtak a konferencia várható hatásai miatt a hidegháborús igazodási mintákra és a nemzetközi stabilitásra vonatkozóan, a félelmek, hogy a találkozó egy különálló ázsiai blokkot hoz létre, amely az Egyesült Nemzetek Szervezetével vetekedne, alaptalannak bizonyultak. Hasonlóképpen, bár Bandung szabotálta a Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezetének (SEATO, 1954–77) további bővítését, a találkozó nem ásta alá az Egyesült Államok San Francisco-i szövetségi rendszerének alapjait az ázsiai–csendes-óceáni térségben, és nem előlegezte meg a kommunista Kína diplomáciai helyzetének normalizációját sem. Legradikálisabb támogatói csalódottságára Bandung nem nyitotta meg az afroázsiai egység új korszakát: az afrikai és ázsiai államok közötti kereskedelmi kapcsolatok a Bandungot közvetlenül követő évtizedekben mélyponton maradtak. A hidegháborús geopolitika kötelmei nyomán számos résztvevő a későbbiekben csupán a retorika szintjén követte az el nem köteleződés elveit.

az el nem köteleződés
alternatív külpolitikai
stratégiát jelent

⁸ Daniel PHILPOTT: Westphalia, Authority, and International Society. *Political Studies*, 1999/3.

⁹ Lásd bővebben: *Final Communiqué Bandung Conference 1955*. BandungSpirit.org. <https://bandungspirit.org/IMG/pdf/anri-bandung_conference-final_communique.pdf>.

Az el nem köteleződés mint stratégia időben és térben is korlátozott hagyományteremtésének valódi forrása alapvetően magának a nemzetállamnak a természetében rejlik. A nemzet, amely maga is a modern politikai küzdelem terméke, állandó feszültségben állt a gyarmati társadalmak különböző közösségeivel és kollektivitásaival. A modern nemzet meghonosítása a gyarmatokon szinte mindig együtt járt a társadalom egyes csoportjainak, például a nőknek és a gyermekeknek, az etnikai és vallási kisebbségeknek, a vidéki szegényeknek és más hátrányos helyzetű csoportoknak a marginalizálásával és diszkriminációjával. A nemzeti egység számos esetben felhívás volt arra, hogy ezek a csoportok a társadalom egésze érdekében mondjanak le sajátos követeléseikről és törekvéseikről. A nemzet fogalmánál is problematikusabb társadalmiszervezési berendezkedésnek bizonyult viszont az állam. A népi-nemzeti koalícióknak meglehetősen sikerült – akár radikális – menetrendet érvényesíteni adott államokban, de a politikai szándékok ellenére sehol sem sikerült a volt gyarmati államot befogadóbb és demokratikusabb politikai intézménnyé alakítani.

VESZTFÁLIA KITERJESZTÉSE ÁZSIÁRA

A stratégiai el nem köteleződés ázsiai hagyományteremtése rendszerszintű volt, öröksége ma is érzékelhető, mégpedig három szempontból is – ezekről lesz szó az alábbiakban.

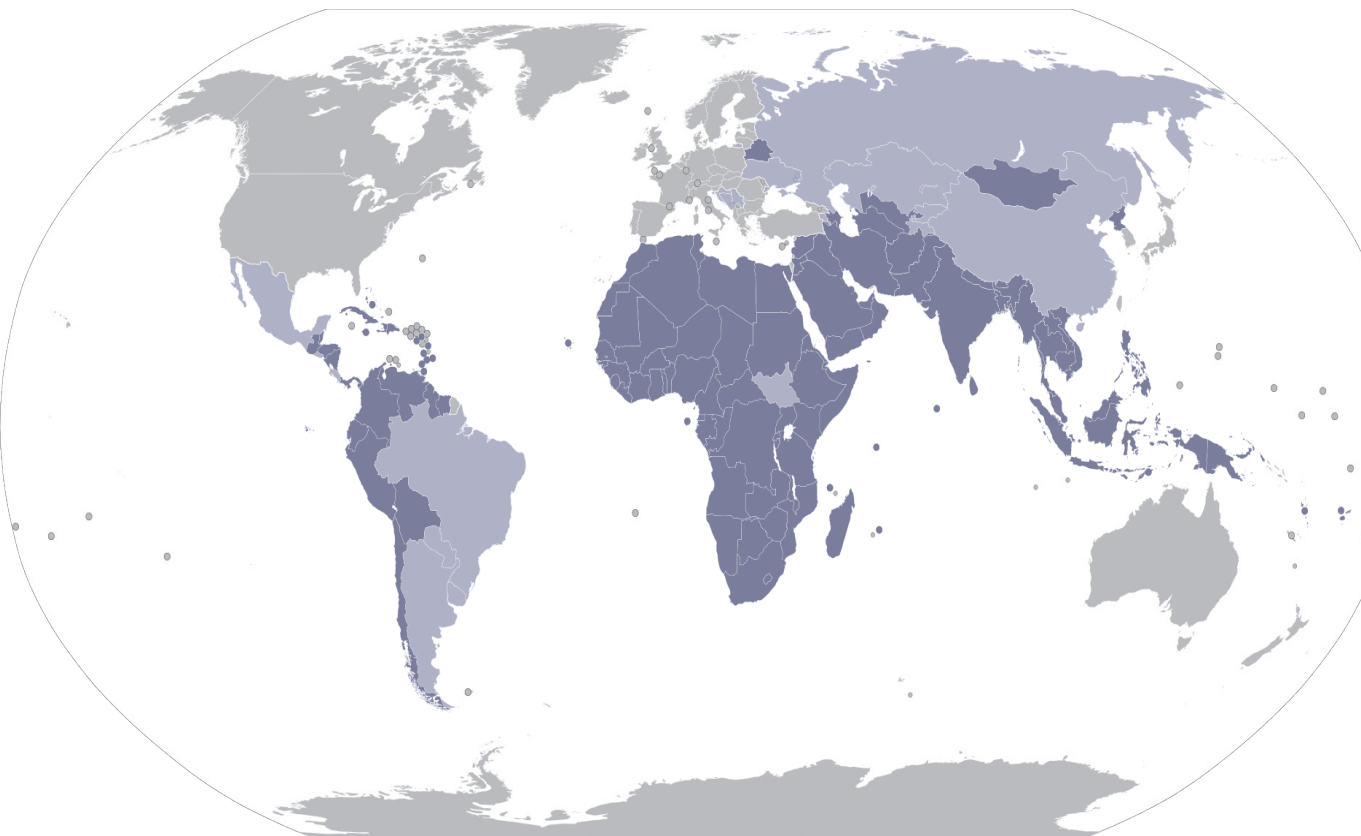
Bandung *rendkihívó* olvasatában a konferencia közös szellemi nevezője az antirasszizmusban és az antikolonializmusban mint politikai értékválasztásban ragadható meg. Mivel 1955-ben a faji diszkriminációra épülő hierarchia és az imperializmus még mindig erőteljesen jelen volt a nemzetközi rendszerben, Bandung az ázsiai népek képviselői számára olyan egységes fórumot biztosított, ahol határozottan elutasíthatták az egyenlőtlenség ezen struktúráit. Általánosabb értelemben a konferenciát a résztvevőknek az aszimmetrikus neokolonialista nyugati törekvésekkel szembeni kritikája jellemezte, a gazdaság és a biztonság terén is. Bandung e tekintetben egy újonnan kialakuló, a stratégiai el nem köteleződésre törekvő államközi mozgalmat hozott létre, amely alkalmas volt aláásni a nagyhatalmak által vezetett biztonsági megállapodásokat. Nem szabad azonban túlértékelni a bandungi konszenzus mélységét Ázsiában, mivel a Nyugattal szövetséges államok jelenléte (Dél-Korea, Dél-

» szuverén
nemzetállamot
preferáló népek

Vietnám, Japán) jelentősen mérsékelte azon szereplők (például Indonézia) radikalizmusának hatását, akik a nagyhatalmi (különösen a nyugati) kiváltságok egyértelműbb elutasítását részesítették előnyben. Ezen fenntartás ellenére egy erős birodalmiságellenes politikai döntéshozói csoport megszervezésével és mozgósításával Bandung létfontosságú rendkihívó funkciót töltött be a gyarmatosítás – akkoriban a modern nemzetközi rendszer egyik legkitartóbb és legadaptívabb rendező elve és intézménye – legitimitásának lerombolásában.¹⁰ Az, hogy 29 állam (az akkori ENSZ-tagság majdnem fele) együttesen ítélte el a gyarmatosítást, erőteljesen hiteltelenítette az európai birodalmi modernizációs projekteket.

A korabeli nyugati politikai döntéshozók és tudományos kommentátorok körében megjelent a félelem, hogy Bandung a nemzetközi társadalom kezdődő összeomlását jelképezi. Ezek a félelmek azon a (mint kiderült) téves feltételezésen alapultak, hogy a nemzetközi társadalom rendező intézményei a kulturális konszenzus alapkövének nyugszanak – egy olyan konszenzuson, amelyet a nemzetközi társadalomba újonnan belépő ázsiai közösségek állítólag veszélyeztetnek. Noha a bandungi konferencia előbb részletezett, rendkihívó elemei a legszembetűnőbbek, tévedés lenne az eseményt túlnyomórészt ikonoklasztikusnak minősíteni. Bandung egyenfontosságú volt a nemzetközi társadalom ellenállóképességének megmutatása szempontjából is, mivel a résztvevők nagyrészt helybenhagyták a fennálló világrend számos kulcsfontosságú szervező elvét és gyakorlatát – ez *renderősítő* vonást kölcsönzött a kezdemlnyezésnek. Ez

10 Kalevi Jaakko HOLSTI: *Taming the Sovereigns. Institutional Change in International Politics*. Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Az el nem kötelezett országok
mai tagjai (sötétkék) és
a megfigyelő státusszal
rendelkezők (világoskék)
(Wikimedia Commons)

leginkább abban nyilvánult meg, hogy a konferencia a szuverén nemzetállamot a politikai szerveződés alternatív modelljeivel szemben a gyarmatosított népek által a felszabadulás érdekében preferált eszközként határozta meg. A nacionalizmus és a nemzetállam bandungi jóváhagyása következképpen elzárta az emancipáció alternatív intézményes útjait, amelyek talán jobban megfeleltek volna a forradalmibb résztvevők törekvéseinek. Az ENSZ emberi jogi rendszerre elveinek hangsúlyos támogatása egy másik fontos példája Bandung rendet rősítő aspektusának, ahogyan a konferencia azzal párhuzamos elkötelezettsége is a közös gazdasági és kulturális fejlesztési projektek mellett, amelyeket a hagyományos nemzetállami fogalmakkal artikuláltak. Bandung ennél fogva kritikus módon ázsiai kiterjedésűre szélesítette ki egy olyan nemzetközi rend támogatottságát, amely a politikai szerveződés (mégpedig a szuverén nemzetállam) eredetileg nyugati modelljén alapult, és amely egy olyan egyetemes emberi jogi rendszer előmozdítása mellett kötelezte el magát, amely erőteljesen, bár korántsem kizárólagosan, a nyugati szellemi és kulturális hagyományokra támaszkodott. 1955 és 1962 között 78 ország nyerte el függetlenségét a gyarmati uralom alól. Hasonlóképpen, a bandungi gyarmatellenes konszenzusra építve az ENSZ Közgyűlése 1960-ban (az 1514-es határozattal) egyetemesnek ismerte el a nemzeti önrendelkezéshez való jogot, és a gyarmatosítást ellentétesnek mondta ki mind az emberi jogi normákkal, mind az ENSZ Alapokmányával.¹¹

A konferencia éppúgy volt proaktív ázsiai kísérlet a világrendteremtésre, mint a meglévő nemzetközi rend különböző aspektusainak negligálására vagy éppen jóváhagyására.¹² A rendépítő dimenziójában a konferencia kifejezetten a nagyobb Dél–Dél együttműködést szorgalmazta.¹³ Ezzel megelőlegezte a G77-es csoport létrejöttét és később a harmadik világ új nemzetközi gazdasági

11 Lásd bővebben: *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. General Assembly resolution 1514 (XV), 1960. OHCHR. <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>>.

12 Jerome BRUNER: Self-Making and World-Making. *Journal of Aesthetic Education*, 1991/1.

13 Christopher LEE: At the Rendezvous of Decolonization: The Final Communiqué of the Asian-African Conference, Bandung, Indonesia, 18–24 April 1955. *Interventions*, 2009/1.

Ázsiai hagyomány –
Kazah temető 2012-ben
(Library of Congress)

rendre vonatkozó felhívásait. A konferencia arra is törekedett, hogy újjáéledjen az az Ázsia régiói közötti kulturális, kereskedelmi és diplomáciai cserekapcsolat-ökoszisztéma, amelynek meglévő mintáit különösen a 18. század végétől kezdve az ázsiai országok külső diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatainak monopolizálására törekvő európai hatalmak államvezetési igényeinek rendelték alá. A felhívással az érdemibb együttműködésre az ázsiai résztvevők nem csupán azt remélték, hogy megfordítják a kikényszerített közpolitikai megosztottságukat; inkább egy olyan új nemzetközi rend kialakításában bíztak, amely az ázsiai együttműködés horizontálisabb formáin alapul, nem pedig vertikális alá-fölérendeltségi viszonyokon. A bandungi résztvevők tehát messze nem egyszerűen a nyugati dominanciájú renddel való, saját feltételei alapján történő kapcsolódásra törekedtek, hanem arra, hogy újjáélesszék és újjáteremtsék Ázsiát a nemzetközi diplomácián és a világ gazdaságon belül, helyreállítva a nyugati hegemoniát megelőző, egyenlőbb civilizációközi kereskedelmi rendet.¹⁴ Ez volt Bandung *rendépítő* aspektusa.

Bandung – a résztvevők minden előremutató szándéka, illetve a konzervatívabb pluralista internacionalizmus és a radikálisabb harmadik világbéli internacionalizmus közötti élénk küzdelem ellenére – számos fejlődő országban a belföldi tekintélyelvűség hangsúlyozását szolgálta. A konferencia egyértelműen a szuverenisták hosszú távú győzelmét jelentette a szolidaristák kárára. Az ázsiai államok külső beavatkozással szembeni megerősítésére irányuló erőfeszítések pedig jellemzően felülkerekedtek a nemzetállamot meghaladó kozmopolita etikára való felhívásokon. E tekintetben a stratégiai el nem köteleződés ázsiai hagyományteremtésének rendszerszintű fő öröksége az úttörés a szuverén nemzetállamok globális monokultúrájának mint modern világrendnek.

14 Andrew PHILLIPS – Jason SHARMAN: *International Order in Diversity. War, Trade and Rule in the Indian Ocean*. Cambridge University Press, Cambridge, 2015.

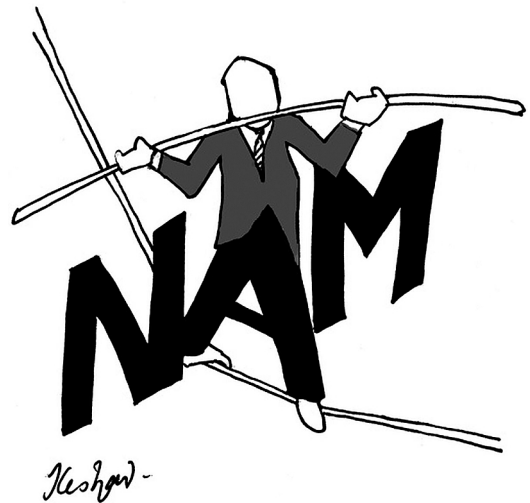
KONKLÚZIÓ

Az 1900-as évek elejére visszanyúló gyarmatellenes kongresszusok sorozatának csúcspontjaként Bandung önmagában is az ázsiai együttműködés, illetve a nemzetközi társadalom Ázsiára történő kiterjesztésének – ami az el nem köteleződés mint külpolitikai stratégia megfogalmazásának előfeltétele és evolúciójának alapja – *sui generis* eseményeként határozható meg. A konferencia kulcsfontosságú volt a „harmadik világ” mint a világpolitika szereplőinek öntudatos kategóriája létrejöttében, hozzájárult az El Nem Kötelezett országok Mozgalma (az 1961 óta máig működő NAM) szellemi és intézményi alapjainak lefektetéséhez, illetve a térteremtéshez egy olyan délkelet-ázsiai regionalizmusnak (mondjuk az 1967 óta létező ASEAN-nak), amelyet nem India vagy Kína, hanem a kis- és közepes államok vezetnek.

A konferencia révén az ázsiai államok demonstrálhatták a nemzetközi társadalom ellenállóképességét, mégpedig tagjai kibővült kulturális sokszínűsége ellenére, jóváhagyva és megszilárdítva a politikai közösségszervezés domináns formájaként a szuverén nemzetállamiság kiterjesztését Ázsiára és hirdetve az egyetemes emberi jogok iránti társelkötelezettség elvén alapuló modern világrendet. A nyugati eszmék és gyakorlatok adaptálása az ázsiai vezetők részéről nem passzív utánzás volt, hiszen kreatívan kísérelték meg átformálni a nyugati értékeket, normákat és érveket, hogy biztosítsák a nemzetközi gyakorlatok (különösen a biztonság területén) oly módon történő megreformálását, amely maximalizálja a gyenge államok autonómiáját, ugyanakkor megóvja őket a nagyhatalmi beavatkozások újbóli megerősödésétől. A NAM politikai napirendjét napjainkban is a Bandungi Alapelvek határozzák meg.

Az ázsiai országok hozzájárulása tekintetében az el nem köteleződés mint alternatív külpolitikai stratégia és preferálható értékvalasztás nem más, mint olyan működési keret felállítása, amely segíthet létrehozni a nemzeti önrendelkezés eszméin alapuló pluralista világrendet. A konferencia körülményeinek és következményeinek elemzése érzékletesen rámutat az ázsiai államok közötti elvi politikai egység létrehozásának eshetőségére és a puha erő önérdékkövető gyakorlásának gazdag előzményeire. A konferencia ázsiai résztvevőinek állásfoglalásai nyomán fokozatosan megszerveződhetett egy immár globális vesztfáliai államrendszer, amely az újonnan függetlenné vált ázsiai államokat és társadalmaikat a korábbi gyarmatosítókkal egyenlő, szuverén nemzetközi jogi státuszba emelte, bővítve ezen országok politikai mozgásterét az önálló stratégiaalkotásban, beleértve az el nem köteleződés artikulációját és érvényesítési törekvéseit is. Az ázsiai államok politikai preferenciáinak hosszú távú, rendszerszintű és hagyományteremtő hatásait az állami szintű külpolitikák mellett a modern világrend elképzelésében, formájában és játékszabályaiban is tetten tudjuk érni.¹⁵ ■

nemzeti önrendelkezésen alapuló pluralista világrend

Egyensúly – Az El Nem Kötelezettek mozgalmanak (Non-Aligned Movement, NAM) indiai ábrázolása (*The Hindu*)

15 Az El Nem Kötelezett mozgalom ma is létezik, jelenleg 120 tagállammal, húsz megfigyelő státuszú országgal és tíz nemzetközi szervezettel. A 2024–27 közötti ciklusra vonatkozó elnök Uganda, amely a tisztséget a 2024 januárjában rendezett kampaljai, 19. kongresszuson vette át, ennek megfelelően a szervezetet mostani elnöke az ugandai államfő, Yoweri Museveni (Nemzeti Ellenállási Mozgalom). A szervezethez 52 afrikai, 36 ázsiai, 26 latin-amerikai és három óceániai állam tartozik, rajtuk kívül Azerbajdzsánnal és Belarusszal együtt. (A szerk.)